

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Kristian Kvaalen Herregården, 33371082

Høringsuttalelse - høring til forslag - tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Vi viser til høring av Klima- og miljødepartementets forslag til tiltaksplan etter kvalitetsnormen for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder med høringsfrist 31.10.2025.

Dette er en uttalelse utarbeidet i samarbeid mellom Statsforvalteren i Agder, Statsforvalteren i Rogaland, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Statsforvalteren i Vestland.

Det haster å snu den negative utviklingen i våre villreinområder. Forslaget til tiltaksplan inneholder flere viktige tiltak for å bedre tilstanden for villreinen. Skal planen lykkes, kreves en forpliktende og samordnet innsats fra alle berørte aktører. Staten må ta et tydelig ansvar for å etablere nødvendige virkemidler og økonomiske rammer som sikrer gjennomføring, tilstrekkelig kraftfulle tiltak og en rettferdig fordeling av byrder. Alle statlige etater må aktivt bidra for å sikre villreinens leveområder og unngå nye inngrep eller aktiviteter som innebærer risiko for ytterligere forringelse av villreinområdene. Der kunnskapsgrunnlaget er usikkert, må føre-var-prinsippet legges til grunn for videre forvaltning.

Overordnet om forslag til tiltaksplan

Som departementet påpeker i sitt høringsnotat, har utviklingen i villreinområdene – til tross for betydelig innsats og igangsatte tiltak gjennom flere tiår – fortsatt å gå i negativ retning. Det er også ventet at klimaendringene vil skape enda flere utfordringer i årene fremover. Det er derfor behov for nye og kraftfulle tiltak for å sikre en langsiktig ivaretagelse av våre villreinområder.

Det ble lagt ned et omfattende arbeid i utarbeidelsen av faggrunnlag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Over 50 fagpersoner var direkte involvert i prosessen, i tillegg til bred medvirkning gjennom åpne møter og digitale innspill. Etter at Statsforvalterne i Agder, Rogaland og Vestfold og Telemark oversendte faggrunnlaget til Miljødirektoratet desember 2023, har Klima- og miljødepartementet gjennomført en grundig medvirkningsprosess frem mot høring av planen.

Tiltaksplanen inneholder en rekke gode og relevante tiltak for å bedre tilstanden i villreinområdene i tråd med målene i kvalitetsnormen og Stortingets føringer. Stortinget har gitt regjeringen et tydelig mandat til å iverksette tiltaksplaner som er tilstrekkelig ambisiøse til å snu den negative trenden. Det er samtidig påpekt at dette forutsetter tiltak i alle samfunnssektorer. Departementet fremhever at tiltaksplanen skal være regjeringens viktigste tiltak for å bedre tilstanden i villreinområdene.

Tiltaksplanen legger i stor grad opp til frivillig tilslutning, og departementet skriver blant annet: *"Samtidig er det for en del av tiltakene knyttet usikkerhet til gjennomføring og oppfølging, blant annet fordi det legges opp til frivillig tilslutning."*

Vi deler departementets vurdering om usikkerhet knyttet til hva som faktisk vil gjennomføres, og forventet effekt av planen. Vi er nå i en kritisk fase for å sikre villreinens overlevelse på lengre sikt. For at vi skal lykkes i arbeidet, må tiltakene følges opp i praksis, være tilstrekkelig kraftfulle, og iverksettes med nødvendig fremdrift. Hvis vi gjennom gode prosesser får frivillighet til å fungere, vil det kunne bidra til å sikre lokalt, langsiktig eierskap til planen. Samtidig tilsier vår erfaring at frivillighet alene ikke vil være tilstrekkelig for å oppnå kraftfulle grep og nødvendige kursendring. Vi mener derfor at planen må gjøres mer forpliktende enn slik den nå foreligger.

Å samle og konkretisere tiltakene er et viktig utgangspunkt for videre arbeid, som en felles referanse for aktørene i villreinområdene. Samtidig vil det kreve ressurser og aktiv prioritering hos aktørene å igangsette arbeid med tiltak. Det vil være behov for videre prosesser lokalt og regionalt for å komme til enighet om løsninger, som i mange tilfeller vil være avhengig av tilgang til prosessmidler. Prioritering av ressurser til prosess og gjennomføring av tiltak er krevende når oppfølging av tiltak er frivillig og økonomiske incentiver enten er uklare eller mangler. Dette gjelder både private aktører og offentlig forvaltning. I tillegg kan uforutsigbarhet knyttet til hvilke tiltak som faktisk blir gjennomført, påvirke aktørenes vilje og evne til å følge opp arbeidet.

For forvaltningen er det nødvendig med en langsiktig og forutsigbar styrking av kapasitet og kompetanse, for å sikre videre oppfølging av tiltaksplanen og at villreinhensyn ivaretas i areal- og miljøforvaltning.

Det er signalisert at belastning ved gjennomføring av tiltakene skal fordeles mest mulig rettferdig. Statsforvalterne vil fremheve betydningen av at lokalbefolkningens interesser ivaretas så langt det er mulig. Staten må ta ansvar for å sikre at enkelte brukergrupper ikke påføres en uforholdsmessig stor byrde. Etablering av ordninger for statlig kompensasjon ved særlig inngripende tiltak kan være et viktig virkemiddel i denne sammenheng. Når det gjelder tiltak knyttet til bomregimer på anleggsveier, bør restriksjoner i utgangspunktet ikke hindre nødvendig næringsaktivitet. Beitenæringens behov for tilgang til områdene må ivaretas i planen. Samtidig er det svært viktig at aktører som beholder tilgang til veien når allmennhetens tilgang begrenses, kritisk vurderer sitt behov for bruk, slik at forstyrrelser reduseres til et minimum.

Tiltaksplanen foreslår i liten grad overordnede, juridisk bindende tiltak. Vi viser til at tiltaksplaner etter naturmangfoldloven § 13 skal ha til formål at målene i kvalitetsnormen skal bli nådd, og eksempelvis kan anbefale at det fastsettes nærmere forskrifter. Tiltaksplanen er i seg selv ikke juridisk bindende, men den kan og bør foreslå at slike tiltak gjennomføres. Villreinen må derfor etter vår vurdering i større grad sikres gjennom juridisk bindende tiltak som kan virke langsiktig fremover i mange år. Dette kan for eksempel dreie seg om områdevern eller statlige planbestemmelser.

Vi ser det som avgjørende at staten tar et tydelig ansvar for å etablere nødvendige politiske og økonomiske rammebetingelser for iverksetting av tiltaksplanen. Vi vurderer at planen bør styrkes på dette området.

I tiltaksplanen brukes flere begreper som omtaler villreinområdet: «villreinfjellet», «villreinens leveområde», «nasjonalt villreinområde», «randsonen», mv. Tiltaksplanen bør klargjøre definisjonen av sentrale begreper som omtales i planen.

Vi viser til faggrunnlaget for tiltaksplanen, oversendt i desember 2023. Våre hovedstandpunkter står fast. Departementets forslag til tiltaksplan inneholder flere justeringer og endringer sammenliknet med faggrunnlaget. I det følgende kommenterer vi et utvalg tiltak og temaer som enten ikke er inkludert, eller hvor deler av våre anbefalinger er endret. For flere tiltak gir vi også utdypende kommentarer og anbefalinger. I noen tilfeller har det tilkommet ny kunnskap som vi mener bør innarbeides i den endelige tiltaksplanen.

Tematiske tiltakspakker

Arealforvaltning

Samtidig som vi nå skal iverksette en rekke ressurskrevende og kostbare tiltak, for å avbøte og kompensere for tidligere inngrep og uopprettelige skader, er det avgjørende at vi på samme tid *unngår* videre inngrep som fører til *ytterligere forringelse* av villreinområdene. Foruten den direkte negative effekten nye arealinngrep vil ha på måloppnåelse i villreinområdene, gjelder dette også ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv og for å sikre legitimitet rundt prosessen og oppslutning om tiltakene i den videre oppfølgingen av tiltaksplanen.

Vi vil særlig trekke frem:

- **Terskel for innsigelse**

Med bakgrunn i nye nasjonale føringer, herunder endringer i rundskriv T2/16, ser Statsforvalterne behov for en nærmere dialog med departementene om innslagspunkt for å fremme innsigelse mot uheldige inngrep i villreinområdene. Vi viser i denne sammenheng til Statsforvalteren i Innlandets høringsuttalelse til tiltaksplanen for Rondane villreinområde, der dette er nærmere omtalt.

- **Revisjon av kommunale arealplaner**

Det er en betydelig utfordring i vårt område at de fleste kommunene fortsatt baserer arealforvaltningen på utdaterte kommuneplaner. I tillegg er det en høy andel eldre reguleringsplaner i villreinområdet. Eksempelvis var det i Agder i 2023 ca. 18,7 km² planreserve for fritidsboliger innenfor biologisk leveområde for villrein.

På tross av tydeligere statlige føringer og forventninger, oppfordringer i tiltaksplanen og tilskuddsordningen Natursats, er vi bekymret for at innsatsen ikke er tilstrekkelig for å oppnå de nødvendige endringer i lokal arealforvaltning for å sikre langsiktig ivaretagelse av villreinområdene. De fleste kommuner opplever å stå i en spagat med interessemotsetninger mellom å sikre lokal utvikling gjennom etablering av arbeidsplasser, ressurser til å levere tilstrekkelige kommunale tjenester, og samtidig ta vare på naturmangfold. Mange villreinkommuner regner utvikling av fritidsbebyggelse og tjenester til fritidsbrukere av kommunene som kommunens viktigste næringsgrunnlag. For å oppnå tilstrekkelig og langsiktig endring i lokal arealforvaltning i villreinfjellet innebærer dette at kommunen må ta valg som kan

oppleves som svært upopulære og kontroversielle for mange av innbyggerne, og det vil kreve både omstilling og vilje til endring i hvordan man tenker på lokal verdiskapning. Dette gjelder ikke minst i forhold til bygging av fritidsboliger. For å få til dette mener vi kommunene vil trenge betydelig drahjelp fra staten fremover, herunder økonomiske incentiver og gjennomgang av lovverk. Ivaretagelse av villreinen som en internasjonal forpliktelse krever at staten tar et overordnet ansvar og definerer de nødvendige rammene det kommunale selvstyret kan virke innenfor for å sikre dette. En forenkling av prosessen for å oppheve utdaterte reguleringsplaner hadde også vært ønskelig, da det er for omstendelig nå. Tiltaket ville vært sterkere dersom det forelå en rettslig plikt for kommunen til å vurdere eldre planer (10+ år), f.eks. etter modellen i plan- og bygningsloven § 12-4 femte ledd. Dette måtte i så fall også utvides til å omfatte planer vedtatt etter plan- og bygningsloven av 1985 for å ha betydning. En utfordring med eldre planer er også at konsekvensutredningene de bygger på vil være utdaterte, svært mangelfulle, eller for en stor del helt fraværende.

- **Revisjon av Heiplanen**

Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen), ble vedtatt i fylkestingene våren 2012. Kunnskapsgrunnlaget for planen er nå i stor grad utdatert. Det vil derfor være tilfeller der Heiplanen ikke samsvarer med oppdatert kunnskap og ikke lenger er i tråd med statlige føringer og retningslinjer.

Dette bekreftes i Agder Lagmannsretts dom om dispensasjon for oppføring av stølsbu i nasjonalt villreinområde i Setesdal Austhei:

«Lagmannsretten er enig med Valle kommune i at det i interesseavveiningen som skal foretas, er relevant å se hen til retningslinjene for skjønnet slik disse er kommet til uttrykk i den regionale Heiplanen. Lagmannsretten understreker likevel at dette kun er veiledende signaler for kommunens dispensasjonspraksis. Selv om «vilkårene» i retningslinjene er oppfylt, innebærer ikke dette at søker har krav på dispensasjon. Lagmannsretten er således ikke enig med kommunen i at vektingen av villreinens interesser er avsluttet i forbindelse med utarbeiding av retningslinjene i Heiplanen. Det skal foretas en ny vurdering der de ulike interessene igjen veies mot hverandre i forbindelse med behandlingen av dispensasjonssøknaden.

Det er i den forbindelse enighet om at villreininteressene må vurderes med utgangspunkt i situasjonen i dag, og basert på oppdatert kunnskap. Myndighetene har de senere år fått bedre kunnskap om villreinen og dens leveområder. Det vises blant annet til den nasjonale klassifiseringen av villreinens leveområder utført av Norsk institutt for naturforskning i 2022»

Vi anser en revisjon av heiplanen som avgjørende for å sikre at planen fortsatt skal ha relevans for forvaltning av villreinområdet i vår region. De punkter listet opp i tiltaksplanen som fylkeskommunene skal ta utgangspunkt i, bør minimum ligge til grunn ved en revisjon. Vi vil spesielt trekke frem behov for å vurdere juridisk bindende planbestemmelser for å gi planen mer gjennomslagskraft, jf. plan- og bygningsloven § 8-5, eksempelvis gjennom en 10-års byggestopp i de mest sensitive områdene. Det er også behov for en kritisk gjennomgang av hensynssonene. Samlet belastning av bit-for-bit nedbygging, presedensvirkning og betydningen av randsonene innenfor villreinens leveområde og influensområder på utsiden må tillegges særskilt stor vekt, samt klimaendringens påvirkning på villreinens arealbruk.

- **Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep**

Setesdal Vesthei er blant villreinområdene som er sterkest påvirket av tyngre naturinngrep og vannkraftutbygging. Om lag 40 % av vannflatene i dette villreinområdet er regulerte

vannkraftmagasin. Utbyggingen har ført til betydelige begrensninger i villreinens arealbruk i barmarksperioden.

Utbygging av vannkraft, vindkraft og andre typer kraftutbygging i villreinområdet er ikke forenlig med målene i kvalitetsnormen for villrein. Det er derfor avgjørende at det ikke åpnes for nye kraftutbygginger innenfor villreinens leveområder, eller i randområder på utsiden av villreinområdet, hvor tiltak kan negativt påvirke villrein. Dette bør sikres gjennom tydelige, bindende statlige føringer eller forbud, og forankres i tiltaksplanen.

Planer om opprusting og utvidelse (O/U) av eksisterende vannkraftverk skaper stor bekymring knyttet til økt samlet belastning i villreinområdene. Dette gjelder spesielt installasjon av pumpekraftverk med usikre isforhold og negativ påvirkning på villreinens leveområder vinterstid. I tillegg innebærer slike prosjekter risiko for ytterligere forringelse av habitatet gjennom nye fysiske inngrep – som deponiområder, anleggsveier og forstyrrelser i anleggsperioden.

Høsten 2024 fremmet fire Statsforvaltere innsigelse mot søknad om konsesjon for opprusting og utvidelse av Røldal-Suldal reguleringen i Setesdal Vesthei, på bakgrunn av risiko for vesentlig forringelse av villreinområdet. Det er ventet flere vilkårsrevisjoner og O/U-prosjekter i villreinområdene i årene som kommer.

Det må være et overordnet mål - og en tydelig forventning fra statlige myndigheter - at vilkårsrevisjonene skal bidra til en positiv utvikling i villreinområdene, og at påvirkning på villrein som følge av O/U-prosjektene i sum skal være nøytral eller positiv. Dette stiller høye krav til konsekvensutredninger og vurdering av samlet belastning i villreinområdene. Føre-var prinsippet må legges til grunn der kunnskapsgrunnlaget ikke er tilstrekkelig.

Vi vurderer dagens system for behandling av vilkårsrevisjoner og konsesjonssøknader for vannkraft som mindre egnet til å ivareta en arealkrevende art som villrein. Det er nødvendig å vurdere samlet belastning og samfunnsnytte ikke bare innenfor det enkelte konsesjonsområdet, men helhetlig for villreinområdene, på regionalt – helst nasjonalt – nivå. Erfaringer tilsier at det er utfordrende for statlige myndigheter å gjøre tilstrekkelig gode vurderinger når det skjer en slik bit-for-bit utbygging av villreinområdet gjennom enkeltvis O/U-prosjekter. Det bør på departementsnivå vurderes systemendringer som forhindrer at isolerte kost/nytte- analyser innenfor enkeltprosjekter fører til økt samlet belastning på villreinområdene. På et mer overordnet nivå savner vi en tydeligere prioritering i tiltaksplanen av villrein opp mot andre samfunnsinteresser.

- **Dispensasjonssaker**

Dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven § 19-2 er i liten grad nevnt i utkastet, bortsett fra tiltak 6 om å vurdere å gjøre villreinnemnda til høringspart i alle saker som berører villrein. Dette støttes, men tiltaksplanen bør være mer ambisiøs på å stramme inn dispensasjonspraksis i villreinområdene.

- **Dialogforum for villreinforvaltning**

For den del av tiltaket som gjelder koordinering og oppfølging av tiltaksplanen mener vi, som tidligere nevnt, at det overordnede ansvaret bør ligge til hovedansvarlig Statsforvalter for villreinområdet med bistand fra Norsk villreinsenter som sekretariat.

Vi vil samtidig understreke verdien av Heiplansamlingen som en etablert samhandlingsplattform for våre villreinområder. Det er naturlig å se for seg at både handlingsprogrammet og Heiplansamlingen vil spille en sentral rolle i oppfølgingen av tiltaksplanen, og kan eksempelvis fungere som arenaer for brukermedvirkning, dialog og informasjonsdeling. Herunder er det viktig å sikre et tett samarbeid mellom Statsforvalteren og fylkeskommunen i det videre arbeidet.

- **Kompetanseheving om villrein for kommunestyre og fylkesting**

Heving av det allmenne kunnskapsnivået om villrein i takt med ervervelse av ny kunnskap, og vedvarende tilgjengeliggjøring av informasjon om villrein er svært viktig. Målgruppene her er i prinsippet alle, hvor innbyggere i villreinkommuner, besøkende og ikke minst beslutningstakere er særlig viktige. Gitt interessemotsetningene som lokalpolitikere står i, er kunnskap om villrein sentralt for å sikre mer balanserte interesseavveininger. Et slikt tiltak må kombineres med klarere rettslige rammer for det kommunale forvaltningsskjønnet i arealplan- og dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven, samt landbruksveiforskriften, som berører villrein. Det vil kunne være enklere for lokalpolitikere å stå i vanskelige lokale saker dersom villreinhensynet i sterkere grad er prioritert og konkretisert direkte i lovgivningen.

- **Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette villreintrekk**

Det fremstår noe uklart hvilke prosjekter som skal vurderes av Miljødirektoratet. Vi anmoder om at de to tunnelprosjektene som er omtalt i faggrunnlaget inkluderes i vurderingen: lang tunnel på E134 over Haukelifjell og tunnel på Brokke-Suleskardveien. I tillegg ber vi om at restaureringstiltak på riksvei 9 nord for Hovden også tas med i vurderingen.

Det er svært positivt og viktig at departementet i tiltaksbeskrivelsen understreker følgende: *«I mellomtiden er det viktig at det ikke legges annen irreversibel infrastruktur i det aktuelle tiltaksområdet, og at trekk-korridoren må skjermes mot utbygging som kan hindre mulighetene til å gjenopprette gamle trekkveier.»*. Dette bør formidles som en tydelig føring til aktuelle sektormyndigheter.

- **Områdevern etter naturmangfoldloven**

Erfaringsvis er områdevern en av de viktigste måtene for å ta vare på naturmangfold i et langt perspektiv. Statsforvalterne mener at det bør være et eget tiltak i tiltaksplanen å utrede behov og potensial for mer områdevern innenfor villreinområdene, og tilrå at dette blir tatt inn i endelig tiltaksplan.

Motorferdsel

Vi vurderer at det gjennom foreslåtte tiltak foreligger et betydelig potensial for å redusere omfanget av motorferdsel i villreinområdene, og i større grad hensynta sårbare områder og tidsperioder for villreinen. Det vil være viktig at et digitalt saksbehandlingssystem tas i bruk av samtlige forvaltningsmyndigheter, for en mer enhetlig praksis og for å få en komplett oversikt over praksis og utfordringsbilde i våre områder. Det er også behov for mer kunnskap om påvirkning av motorferdsel på villrein.

Ferdsel innenfor og utenfor verneområdene

Det er positivt at departementet legger opp til en gjennomgang av verneforskrifter med hensyn til regulering av ikke-motorisert ferdsel. Vi savner imidlertid konkrete tiltak som omhandler revisjon av verneforskriftene for Hovden landskapsvernområde og Vidmyr naturreservat, slik det ble anbefalt i faggrunnlaget. Vidmyr overlapper med et viktig trekkområde for utveksling mellom Setesdal Ryfylke

og Setesdal Austhei og Hovden landskapsvernområde omfatter sentrale vinterbeiteområder for villreinen. Vi mener på bakgrunn av dette at det er nødvendig å ta inn villrein som en del av verneformålet i begge områdene. I tillegg bør det utarbeides egne bestemmelser for motorisert ferdsel i Hovden landskapsvernområde, samt vurderes behov for bestemmelser knyttet til andre typer ferdsel som kan være negativt for villreinen (særlig snøking og elektriske terrengsykler). Også på utsiden av verneområdene opplever vi at det er utfordringer knyttet til nye former for friluftaktiviteter. Særlig er snøking populært i deler av våre områder.

Kanalisering av ferdsel gjennom sti og løypeplaner

Vi støtter at fylkeskommunene tilrettelegger for en samordnet planleggingsprosess for en felles sti- og løypeplan i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Det er behov for en helhetlig gjennomgang av sti og løypenett i villreinområdene, og at tiltak knyttet til stier og løyper sees i sammenheng på tvers av administrative grenser. Som det var trukket frem i faggrunnlaget, er det særlig behov for å se nærmere på områdene sør i Setesdal Ryfylke og nordover mot Haukeli.

Villrein og beitedyr

I KLDs forslag til tiltaksplan nevnes tematikken i tiltakspakke om villreinhelse, i tiltak 25 - Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.: *«Hvert år slippes et betydelig antall sau på beite i Setesdalheiene. Det er behov for mer kunnskap om effekten av beitetrykk, villreinens arealutnyttelse, dyrehelse, samt størrelse og kondisjon på villreinen, for å kunne anslå hvordan et slikt antall beitedyr påvirker villreinen i Setesdalheiene.»*

I faggrunnlaget anbefalte vi imidlertid å øke kunnskapsgrunnlaget om villrein og sau som et eget tiltak. Vi vil fremheve at kunnskapsbehov vedrørende beitetrykk og interaksjoner sau/villrein var de to tiltakene med høyest prioritet i anbefaling fra faggruppa Landbruk i arbeidet med faggrunnlag til tiltaksplanen. Dette var en omforent anbefaling fra en faggruppe sammensatt av representanter fra beitenæring, landbruksforvaltning og miljøforvaltning.

Vi mener det er nødvendig med et konkret tiltak i tiltaksplanen om å bedre kunnskapsgrunnlaget om hvordan beite fra sau påvirker reinens område, og hva som er optimal sauetetthet, med særlig fokus på Setesdal Ryfylke villreinområde. Det er både i villreinens og beitenæringas interesse å ha et solid kunnskapsgrunnlag som basis for å vurdere eventuelle tiltak knyttet til beitenæring og villrein.

Det finnes fra før lite GPS-studier på sau i våre områder. Økt bruk av GPS-sendere på beitedyr i villreinområdene vil kunne styrke kunnskapsgrunnlaget, samtidig som det kan gi gevinster for næringen gjennom mer effektivt tilsyn og sanking. I tillegg vil dette kunne bidra til å redusere forstyrrelser fra ferdsel på villreinen. Det er behov for bedre finansieringsordninger for GPS-bjeller da dette er en utfordring i dag. Videre satsing på andre teknologiske løsninger, som for eksempel 'NoFence', vil kunne effektivisere driften ytterligere og derav redusere ferdsel.

Vi vil også påpeke at det er viktig for beitenæringen å ha tilgang til fjellet, særlig med tanke på veibommer, i forbindelse med slipp, lovpålagt tilsyn og sanking. Rask og effektiv sanking vil bero på tilgang til områdene, og kan bidra til å redusere den totale ferdselen. Dette må hensyntas i planen.

Bestandsforvaltning

- **Behov for forankring av tiltak i bestandsplanene**

Det er viktig at arbeidet med å minimere forstyrrelser på villrein under jakta tillegges stor vekt i bestandsforvaltningen. Det bør fremgå tydelig av tiltaksplanen at samtlige tiltak for å oppnå

dette må forankres i bestandsplanene for de respektive villreinområdene. Tilsvarende gjelder krav til rapportering. For å sikre tydelig forpliktelse og etterprøvbarhet, bør dette innarbeides gjennom en konkretisering og utvidelse av minimumskravene til bestandsplaner i hjorteviltforskriften § 27.

- **Sikre nødvendig kvalitet og mengde på datainnsamling**

Vi etterlyser at Landbruksdirektoratet, som ansvarlig myndighet for oppfølging av hjorteviltforskriften, tar et tydeligere ansvar for å sikre nødvendig kvalitet og mengde på datainnsamlingen i forbindelse med jakt. Dette innebærer å få på plass krav om registrering av og kvalitet på utvalgte data, samt tekniske løsninger som sikrer at dette følges opp, herunder posisjonen for felling, slaktevekt og innlevert CWD-prøve.

- **Pliktig organisering av rettighetshavere**

Dette var et anbefalt tiltak i faggrunnlaget. Det er her viktig å påpeke at dette er et særskilt behov her i sør. Det er til sammen over 100 vald i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei, og en organiseringsgrad tilsvarende om lag 70 % av arealet i villreinområdene. Til sammenlikning har Knutshø, Rondane og Snøhetta villreinområder kun ett eller to vald.

Mange vald og relativt lav organiseringsgrad, herunder manglende representasjon fra enkelte sentrale deler av villreinområdene, gir utfordringer for forvaltningen. Pliktig organisering vil styrke grunnlaget for en enhetlig og forsvarlig bestandsforvaltning i villreinområdene. Herunder vil det være av vesentlig betydning for å sikre medvirkning og en koordinert oppfølging av tiltaksplanen blant rettighetshaverne. Vi vil her gi en sterk oppfordring til departementet om å innføre pliktig organisering av rettighetshavere i våre områder. Dette kan gjennomføres ved endring i hjorteviltforskriften, på samme måte som pliktig organisering knyttet til vassdrag med anadrome laksefisk er hjemlet § 25 i lov om laksefisk og innlandsfisk.

Ferdselsregistreringer på anleggsveier

I listen over anleggsveier som skal prioriteres for ferdselsregistreringer bør anleggsveier tilknyttet Finndølavassdraget i Setesdal Austhei også inkluderes. Merk at dette også er spilt inn til Energidepartementet i forbindelse med revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Finndølavassdraget.

Oppfølging av tiltaksplanen

Vi mener at Statsforvalteren i Agder, som hovedansvarlig Statsforvalter for villrein i Setesdalsområdet, bør ha det overordnede ansvaret for oppfølging av tiltaksplanen, med bistand fra Norsk Villreinsenter Sør. Denne organiseringen fungerte svært godt i arbeidet med faggrunnlaget. Statsforvalterens rolle som regional samordningsmyndighet og som bindeledd til sentrale myndigheter understøtter en slik løsning.

Det er viktig at Statsforvalterne sikres økonomiske og administrative ressurser til oppfølging av tiltaksplanen. Dette gjelder særlig koordinering og den løpende oppfølgingen, men må også reflektere nye oppgaver og det merarbeidet Statsforvalterne pålegges gjennom planen.

Geografiske tiltakspakker

Vi vil innledningsvis bemerke at forslagene knyttet til de geografiske tiltakspakkene i enkelte tilfeller fremstår som mangelfulle når det gjelder vurdering av konsekvenser for ulike brukergrupper. Herunder oppleves begrepsbruken ved omtale av disse gruppene tidvis som uklar. Dette bør derfor gjennomgås, blant annet med tanke på hvilke grupper som skal ha tilgang til veibommer.

Tiltakspakke 7. Blåsjø-området

Tiltak knyttet til Blåsjøvegen (Tiltak 39-41)

Vannkraftutbyggingen i Blåsjøområdet har medført omfattende tap av sentrale beiteområder og trekkpassasjer. Anleggsveier og infrastruktur leder nå folk langt inn i svært kritiske deler av villreinområdet. Biltrafikk og sykling på Blåsjøvegen medfører betydelige barriereeffekter for villreinen i barmarksperioden.

Ferdsl på strekningen inn mot Oddatjørndammen og videre til Førrevassdammen antas å forårsake en fullstendig barriere for villreinen, og hindrer trekk til gode beiteområder lenger vest, og nord-sør utveksling på vestsiden av Blåsjø. Anleggsveien til Skreivasskleivane har og negativ påvirkning på reinens områdebruk.

I tillegg til barriereeffekt av veien utgjør ferdsel videre ut i terrenget en betydelig utfordring. Særlig kritisk er forstyrrelser knyttet til nord-sør trekket i Steinsbuskardet og øst-vest trekket mellom Storevassdammen og Storsteinen. Båtbruk på magasinet bidrar også til å lede ferdsel inn i sentrale deler av området.

I tiltak 39 presenteres det to alternativer for bom-regime på Øvre Moen. Å begrense ferdsel inn Blåsjøvegen med oppsetting av bom på Øvre Moen er et relativt rimelig tiltak som er forventet å gi en svært positiv effekt i form av reduksjon i forstyrrelser for villreinen. Telling utført av SVR viser høyest bruk av Blåsjø-området sommerstid, men også utover høsten foregår det en god del ferdsel. Etter 19. august er det fortsatt sykling og turer til fots i terrenget, men ferdsel omfatter i større grad jegere (både villrein og småvilt). Det foregår også fiske på magasinet utover høsten. For villreinen er hele barmarksperioden viktig i Blåsjøområdet. Vår vurdering er at alternativ B vil gi størst positiv effekt på arealbruk og trekkaktivitet.

På bakgrunn av områdets kritiske funksjon for villreinen, og forventet effekt av tiltaket, støtter Statsforvalterne tiltak 39 deltiltak I, alternativ B; at veistrekningen på Blåsjøvegen fra Øvre Moen stenges for allmenn motorisert ferdsel hele barmarkssesongen. Oppsetting av bom vurderes som et svært viktig og effektivt tiltak for å begrense forstyrrelser i Blåsjøområdet.

Vi vil her bemerke at for villreinen sin del kunne bommen med fordel ha stått enda lenger vest enn Øvre Moen, men med derav økt kostnad for allmennhetens tilgang til heia i området. Vi oppfatter at bruken av Blåsjøområdet sensommer/høst omfatter en høyere andel lokale brukere enn om sommeren. Vi mener generelt at tiltakene skal vektes slik at lokale brukere ikke rammes uforholdsmessig hardt. Samtidig oppfatter vi også at det er relativt høy støtte og forståelse lokalt for å innføre omfattende restriksjoner på tilgang i dette området. Dette tillegges vekt i vår vurdering.

Nedenunder vil vi gi noen utdypende kommentarer med hensyn til de to alternativene i deltiltak I, og øvrige tiltak knyttet til Blåsjøvegen.

- Uavhengig av alternativ A eller B for bomregime ved Øvre Moen, mener vi det i tillegg er nødvendig å gjennomføre følgende tiltak for å oppnå best mulig effekt for villreinen:
  - Tilbakeføre veien til Skreivasskleivane til naturlikt utseende (*delalternativ III, tiltak 39*)
  - Utbedring og åpning av tunell fra Øvre Moen til Oddatjørndammen for allmenn motorisert ferdsel (*tiltak 40*)
  - Sykkelforbud på deler av Blåsjøvegen, innenfor bommen på Beinlei (*tiltak 41*)

- I konsesjon til Blåfjell pumpe sør for Førrevassdammen er det planer om en villreinterskel over Stora Gilavatnet. For å unngå at villreinterskelen medfører økt ferdsel inn i villreinområdet må det sikres at det ikke er mulig å sykle over Førrevassdammen og videre over denne passasjen.
- Dersom alternativ B innføres, bør det vurderes å åpne for at villreinjegere får tilgang etter 19. august ved særskilte omstendigheter; dersom regional/nasjonal bestandsforvaltning mener det er nødvendig for å sikre en tilfredsstillende bestandsregulering. Dette vil i utgangspunktet være hvis det skulle oppstå en situasjon med uforholdsmessig stor bestand relativt til bestandsmålene.
- Dersom departementet skulle velge å gå for alternativ A (kun åpen vei mellom 19. august til 30. oktober), mener vi følgende må vurderes:
  - At tilgang begrenses til innbyggere og brukere av statsallmenningene i Bykle, Suldal og Hjelmeland kommuner
  - At tiltak 39 delalternativ II (stenge vei til Førrevassdammen) og IV (regulere tilgang båtramper) gjennomføres

Enn så lenge Undeknuten sankelag har sau på utmarksbeite i Storsteinsdalen må de ha tilgang til bommer på Blåsjøveien. Som beskrevet i eget punkt, mener vi imidlertid at det må arbeides for at det ikke skal være beitedyr i dette området.

Tiltak 43. Redusere forstyrrelser fra villreinjakt og rypejakt i området rundt Steinsbuskardet

Statskog har som oppfølging av arbeidet med faggrunnlaget for tiltaksplanen, og på eget initiativ, innført jaktforbud i området rundt Steinsbuskardet, og jaktbegrensing i omkringliggende områder. Dette er svært positivt, og et viktig bidrag til å redusere forstyrrelser i området.

Vi mener samtidig Statskog bør slutte seg til oppfordring om ytterligere tiltak knyttet til forbud mot rypejakt. Vi mener det særlig er behov for forbud mot rypejakt i jaktfeltene Auråhorten, Smalevatn og Sandvatn (i kart som illustrerer forslag til tiltak: oransje jaktfelt [med ekstra reguleringer] sør for Steinsbuskardet). Det tillegges vekt at disse feltene har stor grad av overlapp med området hvor Stavanger Turistforening planlegger å legge ned stien til turisthytta Litle Aurådalen, samt stien mot Kringlevatn. Dette er sentrale områder for trekket videre vest hvis dyra kan krysse Svartevassmagasinet, og i tilknytning til nord-sør trekket gjennom Steinsbuskardet. Rypejakt har, i motsetning til villreinjakta, heller ingen bestandsregulerende funksjon. Videre mener vi Bykle fjellstyre bør innføre både jaktforbud for villrein og rype på lik linje med Statskog i den del av det aktuelle området de forvalter (rødskravert område i kart).

I en videre prosess mener vi det også bør vurderes flere begrensinger på jakt i Hovatn jaktfelt. Dette må sees i sammenheng med eventuelle ytterligere endringer i turistforeningens hytte- og stinett i dette området. Området er sentralt for trekkpassasjen over Gyvassfjellet, mot Steinsbuskardet.

Tiltak 45. Omlegging av hytte- og løypenett ved Storsteinen

Foreliggende forslag til tiltak har kommet frem etter en dialogprosess mellom STF, SVR, Statskog, involverte fjellstyrer, kommuner og statsforvaltere. Tiltaket forventes å ha betydelig effekt på villreinens bruk av trekkpassasjene sør for Storevassdammen. Dette gjelder særlig øst- vest trekket over Storsteinsdalen, og i noe grad også nord-sør trekket.

Diskusjonen rundt flytting av Storsteinen har foregått i svært mange år. Det er gledelig, og et eksempel til etterfølgelse, at partene har kommet så langt i å forenes om løsninger. Sammen med

øvrige tiltak i området forventer vi at tilstanden for villreins trekk og beitebruk i Blåsjø-området, og tilhørende influensområder, vil bli vesentlig forbedret.

Vi har erfart at beitenæringen ønsker en nødbu i området etter at Storstein-hytta er flyttet. Statsforvalterne vil fraråde dette, da effekten av flytting av sti og løyper kan bli svekket.

Statsforvalterne støtter forslaget slik det nå foreligger.

Vi har noen bemerkninger knyttet til stitraseen fra Storevassdammen til nye Storsteinen, som ikke er ferdig drøftet, samt innspill til videre prosess:

- For å minimere risikoen for å forstyrre dyr i Storsteinsdalen, oppfordrer vi til at stitraseen fra Storevassdammen til nye Storsteinen legges mest mulig skjult i terrenget, i størst mulig avstand fra selve dalen, og at kryssingen av Storsteinsdalen skjer lengst mulig mot nord.

Vi vil understreke at flytting av Storsteinen og tilhørende stinett forventes å ha stor betydning for trekkaktiviteten i Storsteinsdalen. Samtidig er det, med tanke på både tiltakets betydning og forventede kostnader ved gjennomføring, svært viktig å velge den løsningen som gir minst mulig usikkerhet knyttet til påvirkning på villreinen når de siste detaljene skal fastsettes.

- Det bør arbeides videre med løsninger for å redusere ferdsel i området der stitraseen mellom Hovatn og Storevassdammen går. Dette er den nordlige inngangen til Steinsbuskardet og således svært viktig for funksjonen til nord-sør trekket. Vi anbefaler at dette blir et tema i en videre prosess.

Tiltak 46. Vurdere tiltak for å redusere forstyrrelser fra beiteaktivitet i Storsteindalen

Alle aktører i Blåsjøområdet har et ansvar for å redusere forstyrrelser i dette kritiske området for reinen. Dette gjelder også beitenæringen. Det må jobbes videre med å se på løsninger for å finne alternative beiteområder for å unngå forstyrrelser fra beitedyr og tilsyn/sankeaktiviteter i Storsteinsdalen. Uttak av en saueflokk fra et område kan medføre økt forekomst av streifdyr fra nærliggende områder. Det er derfor viktig at slike tiltak følges opp, særlig ved bruk av teknologiske hjelpemidler, for å sikre ønsket effekt og redusere samlet belastning på villreinen. Det er ønskelig at dette tiltaket forankres tydeligere i planen.

Tiltak 48. Omlegging av konseptløype «Ryger»

På generelt grunnlag mener Statsforvalterne at DNT bør unngå å drive aktiv markedsføring av løyper/stitraseer som går gjennom sårbare deler av villreinområder. «Ryger-løypa» hører innunder denne kategorien og bør ikke markedsføres som en konseptløype. Dette gjelder særlig den del av løypa som går fra Hovatn, og over Storevassdammen. Vi oppfordrer til at tiltaket endres til at «Ryger-løypa» ikke skal markedsføres som en del av DNT sitt SignaTUR konsept.

Tiltakspakke 8. Sør-området Setesdal Ryfylke

Tiltak 56. Tiltak for å redusere barriereeffekten av Brokke-Suleskardvegen

Veien er i dag vinterstengt i perioden 1.11 – 20.5. Trafikken på veien gjør at villreintrekket over veien om høsten antas å forsinkes med 2 – 4 uker.

Statsforvalterne støtter Alternativ B: Reduksjon av åpningstid på veien: ny åpningstid 20. mai – 15. oktober.

Tidligere stenging av Brokke-Suleskardveien er et svært sentralt og viktig tiltak i tiltaksplanen, og er forventet å ha en betydelig positiv effekt på villreinens trekk sørover om høsten og tilgang på vinterbeiter lenger sør i villreinområdet.

Vi vil sterkt fraråde alternativ A, med tidligere åpning av veien 5. mai som en kompensasjon for tidligere stenging. Høye brøytekanter vil hindre reinen i å trekke over. Dette er også en tid som er attraktiv for mange å gå på ski i fjellet, og brøytet vei vil kunne lede mer friluftsfærd inn i sentrale deler av villreinområdet i en sårbar tid for villreinen.

Tiltak for å begrense forstyrrelser fra Brokke-Suleskard veien må iverksettes uavhengig av videre prosess med vurdering av tunnel, som uansett vil være et svært langsiktig tiltak. Dersom det på sikt vedtas tunnel må det sikres at den er lang nok, samt at færdsel er strengt regulert på eventuelt gjenværende vei i dagen, enten ved at veistandard nedjusteres, eller at veien saneres. Agder fylkeskommune har innhentet en utredning om tunnel-alternativer fra NINA. Denne utredningen må legges til grunn for videre arbeid med tiltaket.

Tiltak 57. Omlegging av hytte- og løypenett ved Rosskreppfjorden

For å øke villreinens bruk av sommer og høstbeiter på østsiden av Rosskreppfjorden, er det nødvendig med tiltak for å redusere belastningen fra færdsel og forstyrrelser. Det er viktig å understreke at det er mange brukergrupper i området og utfordringsbildet er sammensatt. Samtidig er turistforeningen sti og hyttenett er en sentral del av utfordringsbildet. Herunder har flytting av Øyuvsbu vært et diskusjonstema i nærmere 20 år. Hytta ligger i et viktig trekkområde, der hytta sammen med parkering og løypenett drenerer mye færdsel nordover på østsiden av Rosskreppfjorden.

På nåværende tidspunkt har man ikke oppnådd enighet om en omforent løsning for omlegging av hytte- og løypenettet ved Rosskreppfjorden. Det er per nå også flere usikkerhetsmomenter knyttet til «vest-alternativet» med flytting av Øyuvsbu til Indre Flogvatn. I denne sammenheng har det vært diskutert alternativ med ny stitrasé mellom Taumevatn og Bossbu, noe vi mener vil være uheldig for villreinen. Å flytte Øyuvsbu vestover innebærer også en mer tilgjengelig plassering i viktige vinterbeiteområder.

Det må fremgå tydelig av tiltaksplanen at det er nødvendig med en videre prosess for å komme til enighet om en løsning her, samt at dette må ha høy prioritet fremover. Vi anbefaler at tiltaksplanen definerer følgende rammer for videre prosess:

- Løsningen må bidra til en vesentlig reduksjon i forstyrrelser i områdene for sommer og høstbeite øst for Rosskreppfjorden, og i trekkområdet rundt Brokke-Suleskard veien
- Løsningen må ikke føre til økte forstyrrelser i reinens vinterbeiteområder
- Løsningen må bidra til å kanalisere færdsel vekk fra sentrale deler av villreinområdet

Tiltakspakke 9. Hovden-området

Tiltak 67. Vurdere strengere regulering av færdsel på anleggsveien fra Blekastad til Holmavatn

Statsforvalterne mener samtlige tiltak som er foreslått for strengere regulering av færdsel på anleggsveien bør gjennomføres, men med følgende merknader:

- Bommen ved Sandvatnet beholdes frem til eventuell tilbakeføring av veien innenfor. Nøkkelregime må gjennomgås og det må sikres at kun nødvendig færdsel knyttet til næring og grunneiere har tilgang gjennom bommen.

- Ny bom settes opp ved Kvandalskrysset. Mindre ferdsel her vil redusere forstyrrelser på trekket over Sæbyggjedalen og lenger innover. Behov for tilgang fra næring og grunneiere må hensyntas.
- Et nytt bomregime må innføres gjennom pågående vilkårsrevisjon for å unngå en ny prosess i regi av NVE.
- Ettersom villreinens bruk av området varierer gjennom sesongen, bør det vurderes om bomregimet kan justeres i henhold til dette.

I forbindelse med vilkårsrevisjon og konsesjonssøknad for Røldal - Suldal reguleringen løfter Lyse Kraft i dispensasjonssøknaden til verneområdestyret for SVR av 25.04.2024 forslag om å tilbakeføre veien til Holmavatn til naturtilstand. Vi vurderer at dette vil være et positivt tiltak for villreinen.

Tiltak 70. Tilpasning under øvingsaktiviteter i området Geiskeli-Berdalsbu

I tilknytning til HV-hytta på Geiskelid og Geiskelid skyte- og øvingsfelt gjennomføres det i vinterhalvåret øvelser i regi av Forsvaret, samt større øvelser der flere øvingsaktører innen beredskap er involvert, herunder Politi, Røde Kors, fjellredningsgruppe, mv.

Vi vurderer det som en vesentlig mangel at tiltaket ikke innebærer vurdering av alternative lokasjoner for øvingsaktivitetene i Geiskelid-området. Dette er det lokale vilje og forståelse for - både i Bykle kommune, blant øvingsaktører og miljøforvaltning - men det er behov for samhandling og avklaringer på et høyere administrativt nivå.

Øvingsaktiviteter i tilknytning til HV-hytta på Geiskelid og Geiskelid-Agdertun skyte- og øvingsfelt omfatter flere øvelser spesielt i vinterhalvåret, herunder større øvelser med flere aktører innen beredskap i vinterfjellet. Geiskelidområdet ligger i kjerneområdet for villrein i Setesdal Austhei, og området er spesielt viktig som vinterbeite. Øvingsaktivitet i vinterhalvåret er derfor svært uheldig med tanke på hensynet til villreinen.

Bykle kommune har over de siste årene tatt initiativ til møter for å avklare bruken av området til øvingsformål. Det har så langt vært enighet om at det på kort sikt er nødvendig å tilpasse øvingsaktivitetene slik at konflikt med villrein minimeres, og at man på lengre sikt skal arbeide for å finne alternative lokaliseringer for øvingsvirksomheten. Det er viktig å understreke at HV-hytta sin plassering har stor betydning for lokaliseringen av øvingsaktivitetene, og at en vurdering av alternative områder også vil inkludere flytting av denne.

Videre vil vi vise til at Bykle kommune nylig avslo søknad fra Forsvarsbygg om dispensasjon for oppsetting av varselskilt for å markere Geiskelid og Agdertun skyte- og øvingsfeltet. Kommunen tilrår at det i stedet igangsettes arbeid med en reguleringsplan for området, for å sikre en helhetlig vurdering av ulike interesser – herunder en vurdering av alternative områder med mindre negative konsekvenser for villrein.

Vi vil også påpeke at det parallelt er foreslått restriksjoner på løypekjøring rundt Auersvasseggi er i samme område. At det er foreslått tiltak som innebærer en reduksjon i allmennhetens tilgang til dette området av hensyn til villrein, bør veie tungt i Forsvarets videre håndtering av denne saken og underbygger behovet for å vurdere alternative lokaliseringer for øvingsaktivitetene. Samtidig er det viktig å understreke at kommunen ser det som viktig med et øvingsområde for beredskap i nærområdet, både med tanke på sivile redningsaksjoner og samfunnssikkerhet generelt. Dette må tillegges vekt i en videre prosess.

Vi anmoder departementet om å endre tiltaket til å inkludere en målsetting om å finne alternativ lokalisering for øvingsområde i Bykle, i sammenheng med utarbeidelse av en reguleringsplan for Geiskelid-Agdertun området.

Tiltakspakke 10. Bjørnevatn

Det er særlig fremhevet i påvirkningsanalysen i klassifiseringen etter kvalitetsnormen hvor sårbart dette området er. Utbygging og ferdsel har ført til vesentlig redusert trekkfunksjonaliteten mellom nord og sør i Setesdal Austhei. Trekkpassasjer lenger vest har i praksis gått ut av bruk, og det gjenstår nå kun noen få, smale passasjer i områdene ved Bjørnevatn. Konsekvensen om disse siste gjenværende passasjene blir ødelagt er i praksis oppdeling av stammen i to, og med stor sannsynlighet for at sørområdet vil gå ut av bruk.

På denne bakgrunn er det avgjørende å forhindre ytterligere nedbygging og forstyrrelser fra ferdsel i Bjørnevatn-området. I tillegg til å unngå nye hytter, er det nødvendig å unngå etablering av ny infrastruktur og utvidelser av eksisterende hytter innenfor trekksonene.

Vi gjør oppmerksom på at området mellom Lille Bjørnevatn og Bakkebui er LNFR-område innenfor hensynssone *trekkområde villrein* i kommuneplanen. Det fremgår av planbestemmelsene at det ikke skal godkjennes byggetiltak som kan stenge av eller forverre situasjonen i trekkområdet. For å sikre området tilstrekkelig mot videre nedbygging, mener vi imidlertid det er behov for en tydeligere og mer presis utforming av planbestemmelsene.

Vi mener det er nødvendig med følgende endringer i beskrivelsen av tiltaket:

- I gjeldende planer mellom Store og Lille Bjørnevatn, samt ved Bakkebui, må urealiserte hyttetomter tas ut av planene. Videre må planbestemmelsene endres slik at det ikke tillates etablering av ny infrastruktur eller utvidelser av eksisterende hytter.
- I området mellom Lille Bjørnevatn og Bakkebui, som i kommuneplanen er angitt som LNFR-område, hensynssone *trekkområde villrein*, må planbestemmelsene endres slik at det ikke tillates ny fritidsbebyggelse, infrastruktur eller utvidelser av eksisterende fritidsbebyggelse.

Tiltakspakke 10. Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder

Tiltak 74. Opprettholde fremtidig trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei

Vi bemerker at de to nordligste fokusområdene for trekk hovedsakelig ligger i Vinje kommune. Vinje kommune må settes opp som hovedansvarlig for tiltaket på lik linje med Bykle.

Tiltaket innebærer å ikke åpne for ny utbygging og forstyrrende virksomhet i fokusområder for trekk over riksvei 9 i Bykle kommune, samt i Vinje kommune. Vi ser her behov for å nyansere tiltaket noe. Fokusområdene for trekk er relativt grovt skissert, og grensene for tiltaket bør gjennomgå og presiseres nærmere. Videre må tiltaket også sees i sammenheng med tiltak for å kanalisere ferdsel i områdene. Vi anbefaler at kommunene og Statsforvalteren går i dialog for å avklare rammene for tiltaket. I Bykle bør dette skje i sammenheng med det pågående arbeidet med rullering av kommuneplanen og sti- og løypeplanen.

Dersom vi skal sikre funksjonelle trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei på lang sikt må vi i tillegg til å stanse videre nedbygging og hindre økt ferdsel i tilknytning til trekksonene, også jobbe målrettet for å restaurere trekk. Det er betydelige forskjeller i trafikkmengde på ulike deler av riksvei 9. Sør for Hovden er biltrafikken omtrent dobbelt så høy som nord for Hovden, noe som bør tillegges vekt i den videre vurderingen av aktuelle tiltak. Historisk sett har de viktigste trekkpassasjene for

utveksling mellom Aust- og Vestheia vært i området Lundane–Lislefjædd. Flere observasjoner av dyr som står tett på riksveien i dette området over de siste årene, antyder at det fortsatt er potensiale for trekkaktivitet her. På denne bakgrunn mener vi at restaureringstiltak bør rettes spesielt mot strekningen nord for Hovden, med særlig fokus på å redusere riksvei 9 sin barriereeffekt. Vi anbefaler at dette inkluderes som et konkret tiltak i planen. Restaureringstiltak på riksvei 9 bør vurderes av Miljødirektoratet, som en del av tiltak 10.

Tiltak 75. Vurdere tiltak for å redusere barriereeffekten av E134 når CWD-situasjonen muliggjør dette E134 med biltrafikk, annen infrastruktur og ferdsel utgjør en massiv barriere for utveksling av dyr mellom Setesdal Ryfylke og Hardangervidda, og forringer også bruk av beitearealer i nærområdet til veien. I dag skjer utveksling av dyr hovedsakelig over tunneltak ved Dyrskar på vestlig del av veistrekningen. Historisk var de viktigste trekkområdene lenger øst, og omfattet i større grad også fostringsflokker.

Tiltaket omhandler flere tiltak for å redusere barriereeffekten av E134, gitt at vedtatte reguleringsplaner for ny E134 gjennomføres.

Vi viser til at lang tunnel over Haukelifjell var det anbefalte tiltaket i faggrunnlaget. Etter vår vurdering fremstår dette fortsatt som den klart beste løsningen for villreinen. Det er gjennomført en villreinutredning til reguleringsplanforslag for E134 mellom Vågslid og Seljestad (Naturrestaureringsrapport nr: 2019-01-01). De foreslåtte avbøtende tiltakene i tiltak 75 har sin opprinnelse i denne utredningen. Det konkluderes i utredningen med at realisering av ny E134 i henhold til reguleringsplanforslaget vil forbedre situasjon for villreinen i den vestligste delen av området, men forverre situasjonen ved de viktigste vinterbeite- og trekkområdene lenger øst (ved Ulevå, Ståvatn og Kjælavatn). Bedre veg og kortere kjøretid kan og gjøre fjellområdet mer tilgjengelig for folk, og derav øke ferdsel ut i området. Utredningen konkluderer tydelig med at en lang tunnel vil være den beste løsningen for villreinen: «*Dette vil kunne gi klart forbedrete betingelser for å forsterke utvekslingen mellom SR og Hardangervidda over trekkområdene på Haukelifjell. Det vil også øke bruken av viktige vinterbeiter.*»

Vi vil på denne bakgrunn sterkt oppfordre til at Miljødirektoratet vurderer lang tunnel over Haukelifjell som en del av en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter i tiltak 10, samt at det fremgår av tiltak 75 at tiltak om lang tunnel har høyest prioritet.

Med hilsen
statsforvalter i Vestfold og Telemark

Trond Rønningen

Grethe Helgås
direktør - miljøavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

STATSFORVALTAREN I ROGALAND	Postboks 59 Sentrum	4001	STAVANGER
STATSFORVALTAREN I VESTLAND	Njøsavegen 2	6863	LEIKANGER
STATSFORVALTEREN I AGDER	Postboks 504	4804	ARENDAL
TELEMARK FYLKESKOMMUNE	Postboks 2844	3702	SKIEN